

Εισαγωγή στη Μικροοικονομική

*6^η θεματική ενότητα: Το πρόβλημα της
επιλογής για την καταναλώτρια*

*Διδάσκων: Λευτέρης Φιλιππιάδης
2024-25*

Εισαγωγή

Πώς προκύπτει η ζήτηση ενός νοικοκυριού για αγαθά και υπηρεσίες;

- σύνθετο πρόβλημα **μεγιστοποίησης υπό περιορισμούς**:
 - κατανομή περιορισμένων πόρων (εισόδημα, πλούτος) μεταξύ πολλών διαφορετικών συνδυασμών κατανάλωσης με σκοπό την μεγιστοποίηση της **ωφελιμότητας χρησιμότητας** του νοικοκυριού.
- λύση του προβλήματος:
 - επιμέρους ζητήσεις του νοικοκυριού για τα διάφορα αγαθά και υπηρεσίες.

Απλοποιούμε την ανάλυσή μας υποθέτοντας ότι μία καταναλώτρια (ή ένα νοικοκυριό) καλείται να επιλέξει μεταξύ δύο αγαθών, x και y .

Ερώτηση: Πώς να ξοδέψω το εισόδημά μου μεταξύ δύο αγαθών x και y για να πετύχω την υψηλότερη δυνατή χρησιμότητα;

Εισαγωγή – Χρησιμότητα

Τι είναι η χρησιμότητα; Είναι η περιγραφή του επιπέδου ευτυχίας ενός νοικοκυριού (ή μιας καταναλώτριας) από την (καταναλωτική) επιλογή του!

Ορίζουμε ως

- **χρησιμότητα (U)** την συνολική χρησιμότητα της καταναλώτριας από την κατανάλωση της συνολικής ποσότητας ενός (ή περισσότερων) αγαθού.
- **οριακή χρησιμότητα (MU)** την μεταβολή στην συνολική χρησιμότητα λόγω της μεταβολής στην ποσότητα ενός αγαθού, έστω του x .

Πώς μετριέται; Σε μονάδες χρησιμότητας φυσικά!

- είναι σαν να ρωτάμε κάθε καταναλώτρια ξεχωριστά «πόσο ευτυχισμένη είστε με την επιλογή σας σε μία κλίμακα από το 1 έως το 100;»
 - οι απαντήσεις είναι απολύτως υποκειμενικές → τα νούμερα που δηλώνουν δεν είναι συγκρίσιμα!
 - ακόμα και η κλίμακα («από το 1 έως το 100») δεν μοιάζει να έχει κανένα νόημα. Θα μπορούσε να είναι «από το 0 έως το 1000» ή «από το -54 στο 13,44» ή οτιδήποτε άλλο!

Εισαγωγή – Χρησιμότητα

Πώς συνδέεται η κατανάλωση ενός αγαθού με την χρησιμότητα;

Υπάρχουν δύο βασικές παραδοχές:

- Η **συνολική χρησιμότητα (U)** της κατανάλωσης δύο μονάδων ενός αγαθού είναι μεγαλύτερη από την **συνολική χρησιμότητα** μιας μονάδας του ίδιου αγαθού!
 - **περισσότερο = καλύτερα** (όχι απαραίτητα γιατί μπορεί να επέλθει **κορεσμός!** Μπορούμε να σκεφτούμε ένα αντιπαράδειγμα;)
- Η **οριακή χρησιμότητα (MU)** της κατανάλωσης της δεύτερης μονάδας ενός αγαθού είναι μικρότερη της **οριακής χρησιμότητας** της πρώτης μονάδας του ίδιου αγαθού.
 - **φθίνουσα οριακή χρησιμότητα**

Εισαγωγή – Χρησιμότητα

Παράδειγμα 1: Έστω ότι, με δεδομένη την ποσότητα του y , η συνολική χρησιμότητα (U) που λαμβάνει η καταναλώτρια από την κατανάλωση του x περιγράφεται από την δεύτερη στήλη του παρακάτω πίνακα. Τότε η οριακή χρησιμότητα (MU) περιγράφεται στην τρίτη στήλη του πίνακα ως ο λόγος της μεταβολής στην συνολική χρησιμότητα προς την μεταβολή στην ποσότητα του αγαθού X .

Ποσότητα X	Συνολική Χρησιμότητα	Οριακή Χρησιμότητα
0	0	-
2	36	$(36-0)/(2-0)=18$
4	64	$(64-36)/(4-2)=14$
6	84	$(84-64)/(6-4)=10$
8	96	$(96-84)/(8-6)=6$
10	100	$(100-96)/(10-8)=2$
12	96	$(96-100)/(12-10)=-2$

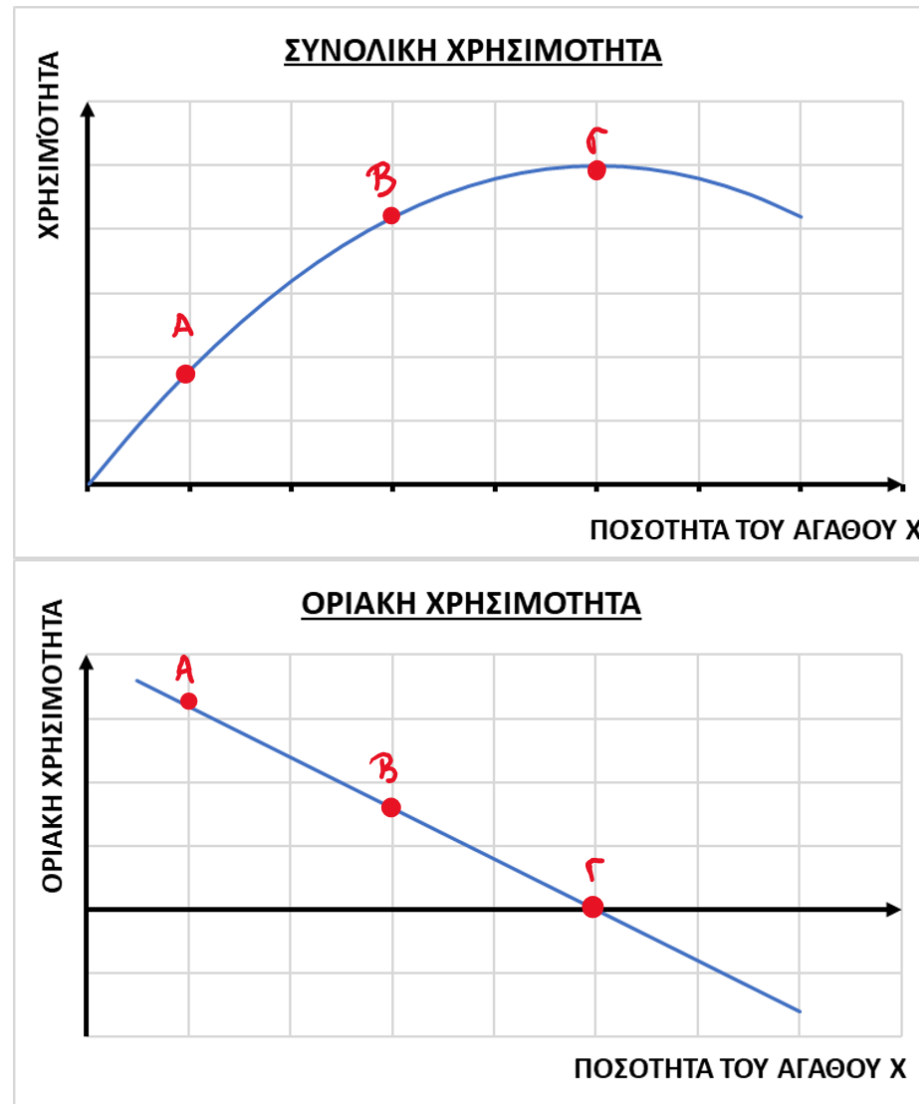
Παράδειγμα 2: Έστω ότι, με δεδομένη την ποσότητα του y , η συνολική χρησιμότητα (U) που λαμβάνει η καταναλώτρια από την κατανάλωση του αγαθού X περιγράφεται μαθηματικά από την εξίσωση $U = 20X - X^2$. Τότε η οριακή χρησιμότητα (MU) δίνεται από την παράγωγο της συνολικής χρησιμότητας, δηλαδή

$$MU = 20 - 2X$$

Εισαγωγή – Χρησιμότητα

Στα διπλανά διαγράμματα:

- Η **συνολική χρησιμότητα**, με δεδομένη την ποσότητα του y , στο επάνω διάγραμμα αυξάνει όσο αυξάνεται η ποσότητα του αγαθού X (από το A στο B και από εκεί στο Γ) μέχρι το σημείο Γ . Πέρα από το σημείο αυτό η συνολική χρησιμότητα μειώνεται → το σημείο Γ είναι **σημείο κορεσμού**
- Η **οριακή χρησιμότητα** του x , με δεδομένη την ποσότητα του y , στο κάτω διάγραμμα βαίνει μειούμενη, δηλαδή η οριακή χρησιμότητα στο σημείο A είναι μεγαλύτερη της οριακής χρησιμότητας στο B η οποία με τη σειρά της είναι μεγαλύτερη της οριακής χρησιμότητας στο Γ . Επιπλέον, στο σημείο κορεσμού Γ η οριακή χρησιμότητα είναι μηδέν.

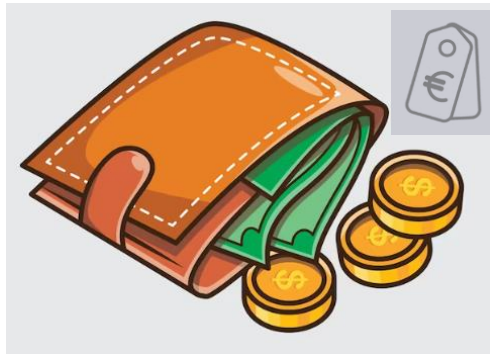
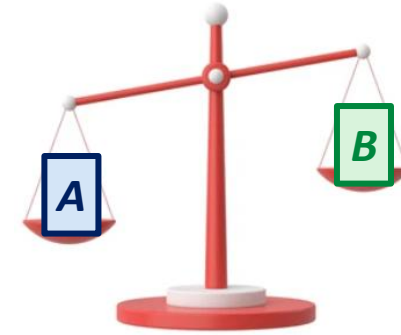

Θεωρία καταναλώτριας: Βασικά συστατικά

Το πρόβλημα της επιλογής για την καταναλώτρια έχει δύο βασικά συστατικά:

1. Οι προτιμήσεις της (υποκειμενικό στοιχείο)

Πώς **κατατάσσει** διαφορετικούς συνδυασμούς δύο προϊόντων, x και y .

2. Ο προϋπολογισμός – εισοδηματικός περιορισμός της (αντικειμενικό στοιχείο)

Οι τιμές των αγαθών, p_x και p_y , καθώς και το εισόδημα της καταναλώτριας, M , είναι εξωγενείς.

Θεωρία καταναλώτριας: Προτιμήσεις

Οι προτιμήσεις (υποκειμενικό στοιχείο)

Πώς μπορώ να **κατατάξω** διαφορετικούς συνδυασμούς δύο προϊόντων, x και y ;

- Τους κατατάσσω βάσει της χρησιμότητας που μου δίνουν!
 - π.χ., έστω δύο συνδυασμοί $A = (x_1, y_1) = (16, 4)$ και $B = (x_2, y_2) = (4, 9)$ που μου δίνουν χρησιμότητα ίση με **80** και **60** μονάδες χρησιμότητας, αντίστοιχα.
 - προφανώς, προτιμώ τον συνδυασμό A έναντι του B αφού με κάνει σχετικά πιο ευτυχισμένη!
- Πώς μετρώ την χρησιμότητα που μου δίνουν οι διαφορετικοί συνδυασμοί;
 - Με μια συνάρτηση χρησιμότητας η οποία και περιγράφει τις προτιμήσεις:
$$U = U(x, y)$$
 - π.χ., η συνάρτηση χρησιμότητας $U = 10x^{0,5}y^{0,5}$ δίνει χρησιμότητα $U_A = 10(16^{0,5})(4^{0,5}) = 80$ για τον συνδυασμό A και $U_B = 10(4^{0,5})(9^{0,5}) = 60$ για τον συνδυασμό B .

Στο παράδειγμα αυτό το μόνο που μετράει στην πραγματικότητα είναι ότι ο συνδυασμός A είναι προτιμότερος του συνδυασμού B :

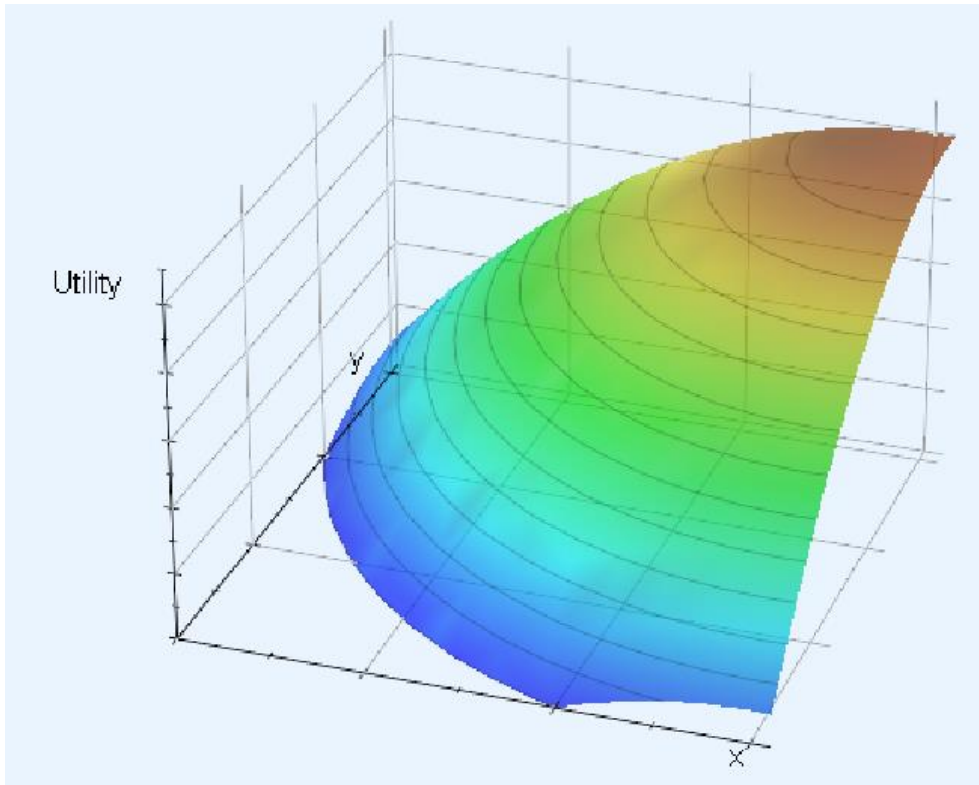
- Οι μονάδες χρησιμότητας ΔΕΝ έχουν κάποια συγκεκριμένη σημασία!
- Οποιαδήποτε συνάρτηση χρησιμότητας δίνει μεγαλύτερη «βαθμολογία» στον συνδυασμό A εκφράζει τις ίδιες προτιμήσεις!

Θεωρία καταναλωτή: Προτιμήσεις

Οι προτιμήσεις (υποκειμενικό στοιχείο)

Πώς αποτυπώνουμε γραφικά μια συνάρτηση χρησιμότητας;

- Εφόσον έχουμε δύο μεταβλητές, x και y , και την συνολική χρησιμότητα χρειαζόμαστε ένα τρισδιάστατο γράφημα!

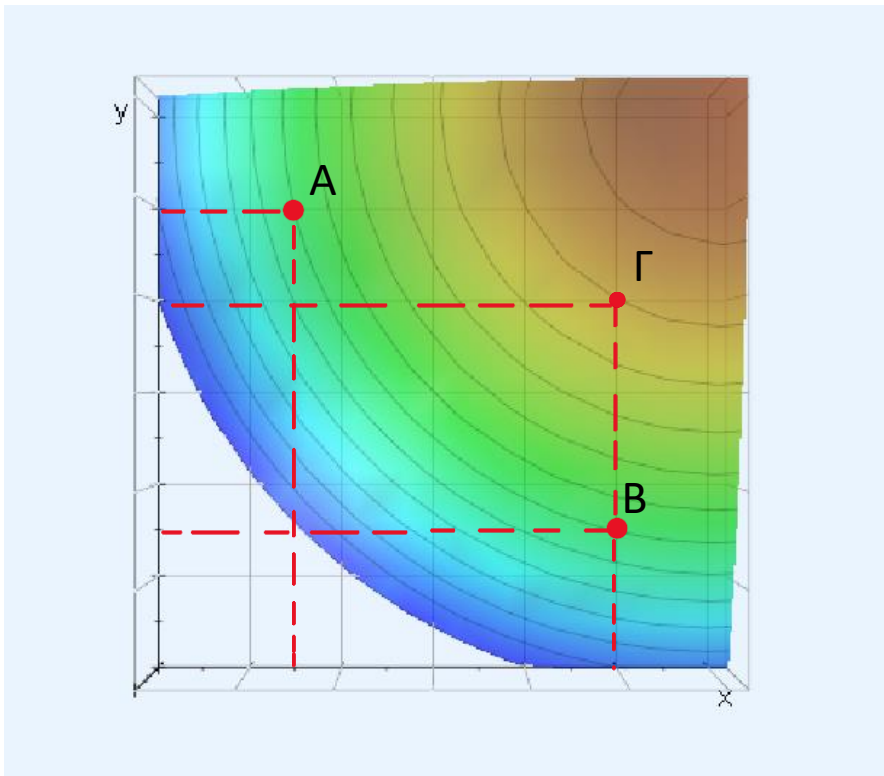
Στο γράφημα αυτό η συνολική χρησιμότητα αποτυπώνεται ως ένα βουνό:

- Όσο μεγαλύτερες οι ποσότητες των x και y , τόσο μεγαλύτερη η χρησιμότητα και, επομένως, τόσο μεγαλύτερο το υψόμετρο!
- Για κάθε δεδομένη ποσότητα του ενός αγαθού, καθώς ανεβαίνει η ποσότητα του άλλου αγαθού το υψόμετρο ολοένα και αυξάνεται αλλά με φθίνοντα ρυθμό.
- Παρατηρήστε ότι υπάρχουν συνδυασμοί των δύο αγαθών που οδηγούν στο ίδιο υψόμετρο (δηλ. ίδια χρησιμότητα). Τέτοια συνδυασμοί βρίσκονται στις **ισοϋψείς καμπύλες!**

Θεωρία καταναλώτριας: Προτιμήσεις

Οι προτιμήσεις (υποκειμενικό στοιχείο)

Ευτυχώς, δεν χρειάζεται να χρησιμοποιήσουμε τρισδιάστατα διαγράμματα! Αντ' αυτού, βλέπουμε πως αποτυπώνονται συνδυασμοί των δύο αγαθών που οδηγούν στο ίδιο υψόμετρο, δηλαδή **ισοϋψείς καμπύλες**!

Στο γράφημα αυτό:

- Οι συνδυασμοί ποσοτήτων που περιγράφονται από τα σημεία A και B αποδίδουν στην καταναλώτρια το ίδιο επίπεδο χρησιμότητας αφού βρίσκονται στην ίδια ισοϋψή καμπύλη.
- Ο συνδυασμός Γ αποδίδει στην καταναλώτρια υψηλότερο επίπεδο χρησιμότητας συγκριτικά με τους συνδυασμούς A και B αφού βρίσκεται σε υψηλότερη ισοϋψή καμπύλη.

Θεωρία καταναλώτριας: Προτιμήσεις

Οι προτιμήσεις μου (υποκειμενικό στοιχείο)

Επομένως, υπάρχουν συνδυασμοί των δύο αγαθών, x και y , που μου δίνουν την ίδια χρησιμότητα! Οι συνδυασμοί αυτοί βρίσκονται πάνω στην ίδια ισοϋψή καμπύλη, ή άλλως στην ίδια **καμπύλη αδιαφορίας!**

Μια **καμπύλη αδιαφορίας (KA)** είναι το σύνολο των κατανομών που αποδίδουν την ίδια χρησιμότητα:

- Οποιαδήποτε πιθανή κατανομή αγαθών ανήκει σε κάποια **KA** (πληρότητα)
- Μια κατανομή αγαθών που αποδίδει μεγαλύτερη ικανοποίηση στον καταναλωτή ανήκει σε μια «υψηλότερη» **KA**
- Δύο διαφορετικές **KA** δεν διασταυρώνονται (μεταβατικότητα)
- Η **κλίση** μιας **KA** σε ένα σημείο ισούται με τον λόγο των οριακών χρησιμοτήτων και ονομάζεται **οριακός λόγος υποκατάστασης** (ΟΛΥ ή MRS):

$$\text{Κλίση KA} = \text{MRS} = \frac{MU_x}{MU_y}$$

Θεωρία καταναλώτριας: Προτιμήσεις

Οι προτιμήσεις μου (υποκειμενικό στοιχείο)

Για παράδειγμα, έστω η συνάρτηση χρησιμότητας $U = 10x^{0,5}y^{0,5}$

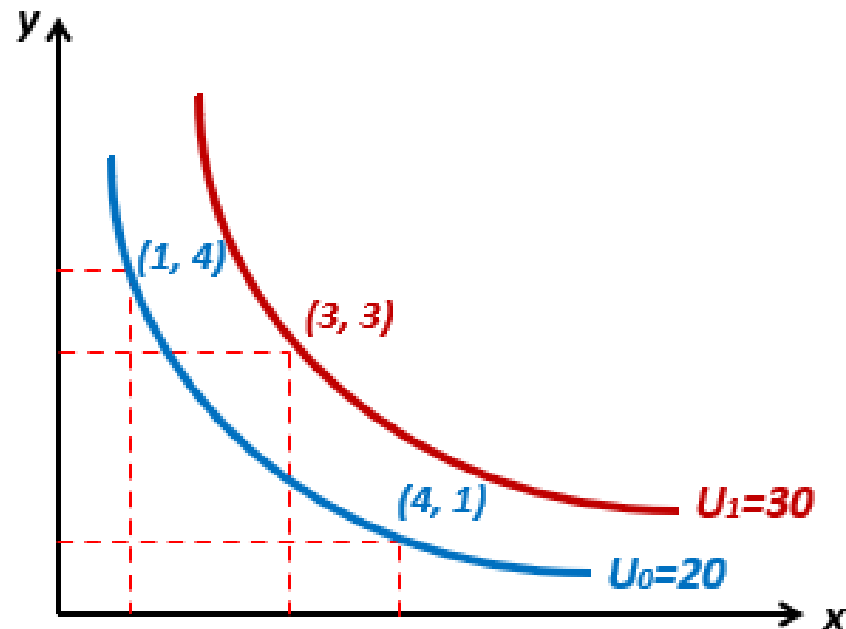
- Οι συνδυασμοί $(x_1, y_1) = (1, 4)$ και $(x_2, y_2) = (4, 1)$ ανήκουν στην ίδια ΚΑ δεδομένου ότι

$$U(x_1, y_1) = 10(1^{1/2})(4^{1/2}) = 20 = 10(4^{1/2})(1^{1/2}) = U(x_2, y_2)$$

- Ο συνδυασμός $(x_3, y_3) = (3, 3)$ ανήκει σε μία υψηλότερη ΚΑ σε σύγκριση με τους συνδυασμούς (x_1, y_1) και (x_2, y_2) αφού

$$U(x_3, y_3) = 10(3^{1/2})(3^{1/2}) = 30 > 20 = U(x_2, y_2)$$

Διαγραμματικά:

Θεωρία καταναλώτριας: Περιορισμός

Ο εισοδηματικός μου περιορισμός (αντικειμενικό στοιχείο)

Ποιοι συνδυασμοί των δύο αγαθών είναι εφικτοί (δηλαδή, μπορώ να τους αποκτήσω) δεδομένων των τιμών τους και του εισοδήματός μου;

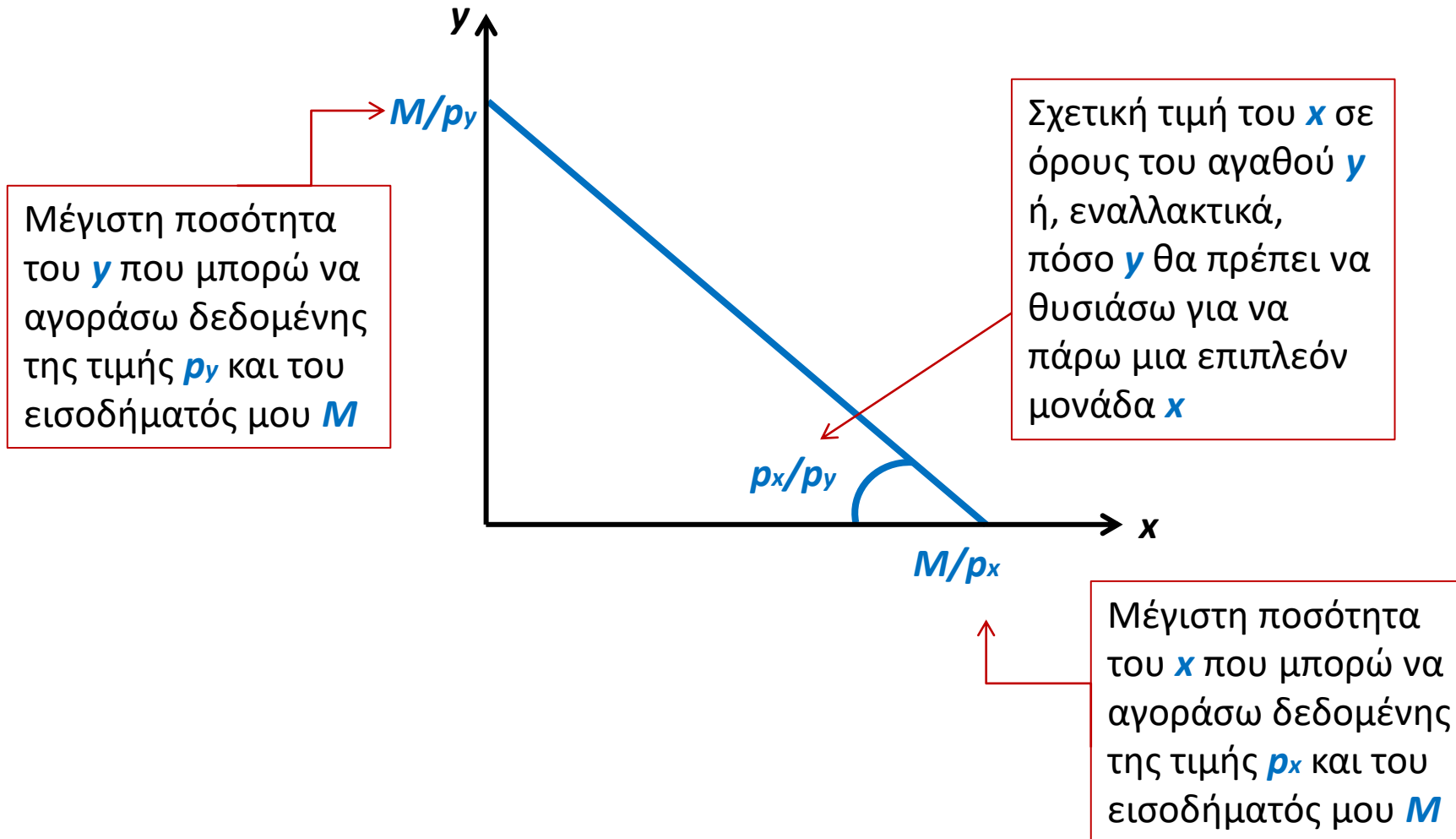
Ο εισοδηματικός περιορισμός περιγράφει όλες τις εφικτές κατανομές. Έτσι, αν M περιγράφει το εισόδημά μου και p_x και p_y περιγράφουν τις τιμές των x και y , αντίστοιχα, ο εισοδηματικός περιορισμός είναι

$$M = p_x x + p_y y \Rightarrow$$

ή

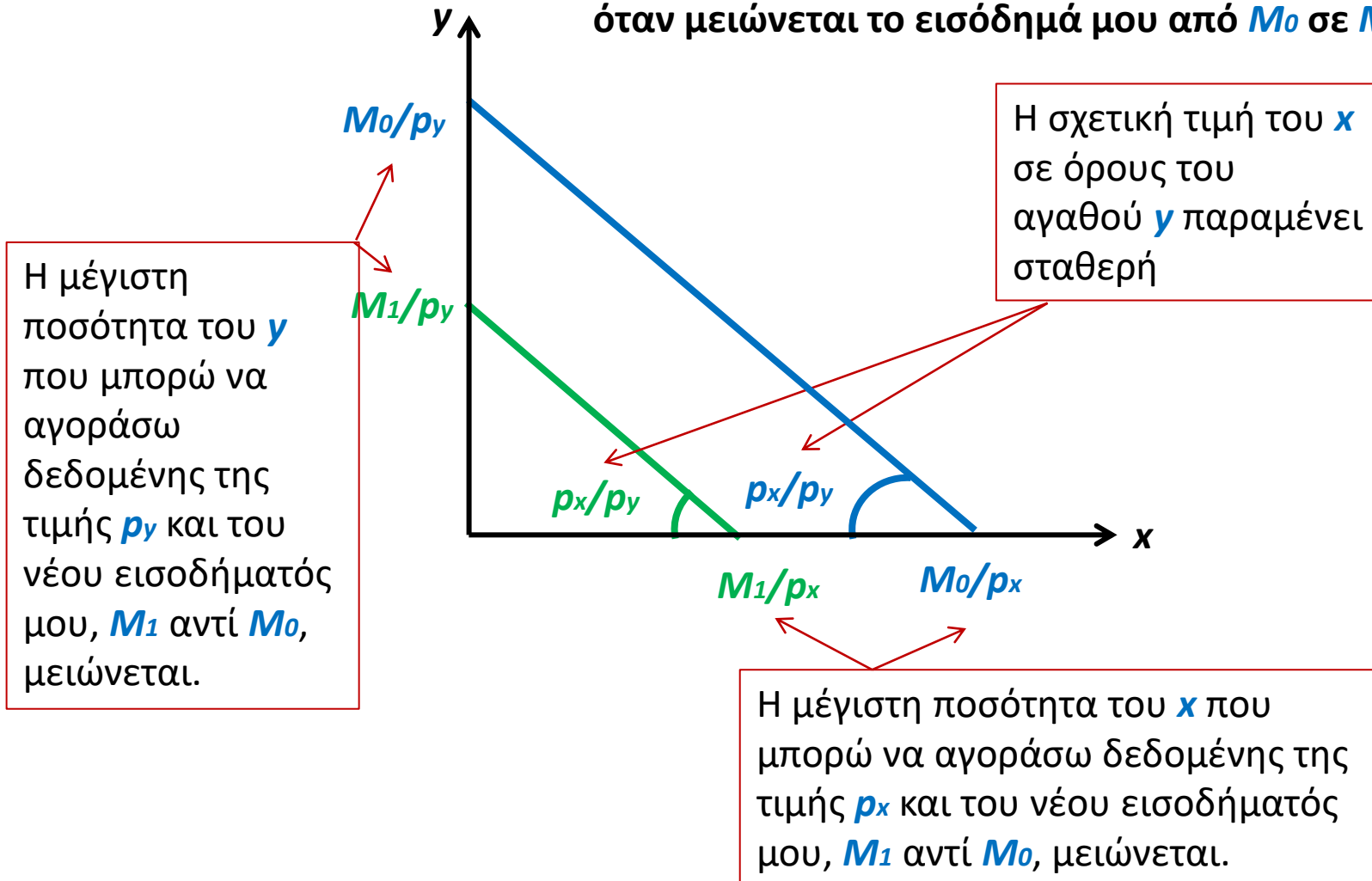
$$y = \frac{1}{p_y} M - \frac{p_x}{p_y} x$$

Θεωρία καταναλώτριας: Περιορισμός

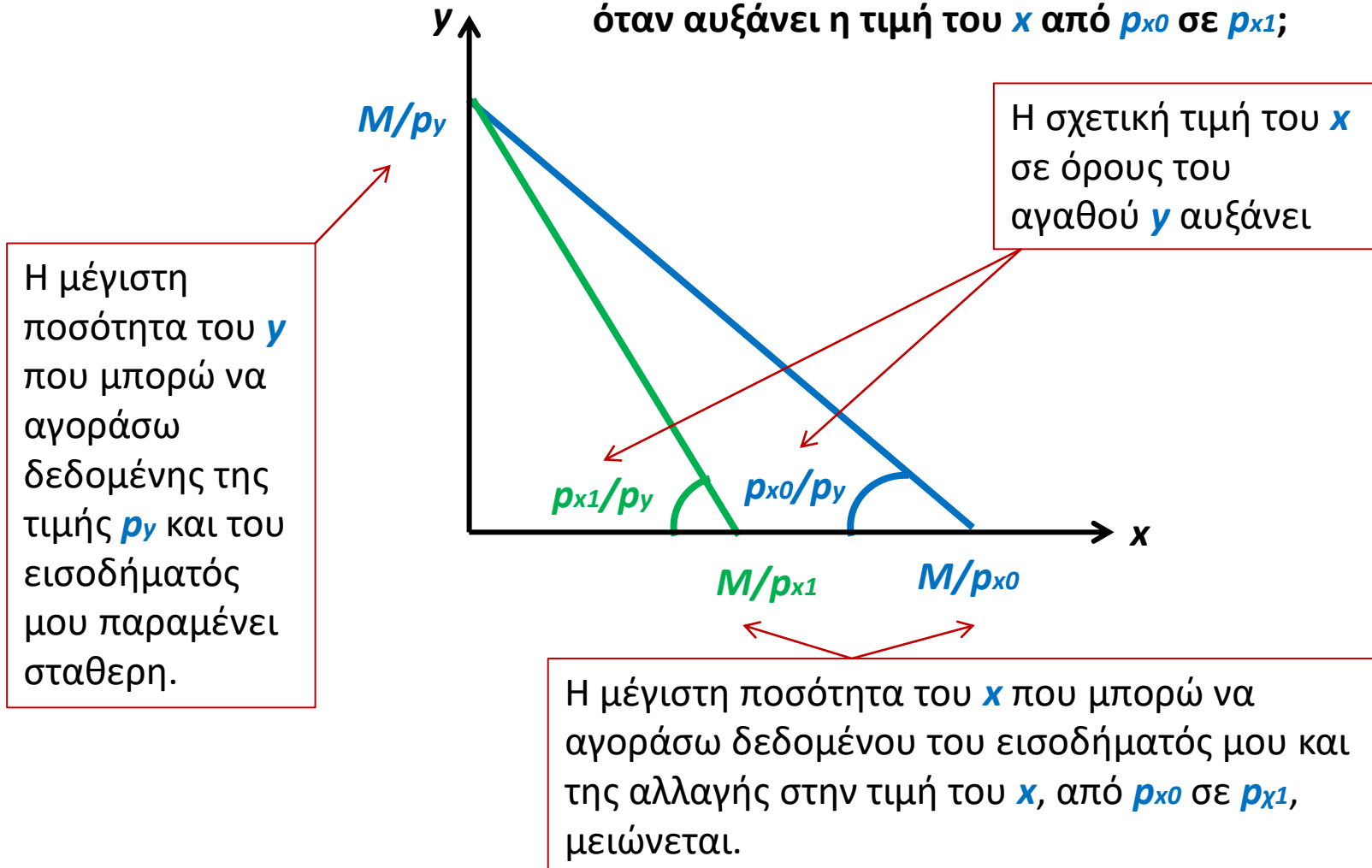
Θεωρία καταναλώτριας: Περιορισμός και μεταβολή εισοδήματος

Τι συμβαίνει στον εισοδηματικό μου περιορισμό όταν μειώνεται το εισόδημά μου από M_0 σε M_1 ;

Θεωρία καταναλώτριας: Περιορισμός και μεταβολή τιμής

Τι συμβαίνει στον εισοδηματικό μου περιορισμό όταν αυξάνει η τιμή του x από p_{x0} σε p_{x1} ;

Θεωρία καταναλώτριας: Μεγιστοποίηση χρησιμότητας

Η άριστη επιλογή της καταναλώτριας

Πώς να ξοδέψω το εισόδημά μου μεταξύ δύο αγαθών x και y για να πετύχω την υψηλότερη δυνατή χρησιμότητα;

- Έστω ότι έχω ξοδέψει σχεδόν όλο μου το εισόδημα για να αγοράσω κάποιον συνδυασμό ποσοτήτων αγαθών x και y , εκτός από ένα σεντ (€0,01).

Γιατί να ξοδέψω όλο μου το εισόδημα; Γιατί όσο μεγαλύτερες οι ποσότητες τόσο μεγαλύτερη η χρησιμότητα!

- Θα πρέπει η επιπλέον χρησιμότητα που μπορεί να μου δώσει το τελευταίο σεντ του εισοδήματός μου να είναι ίδια είτε το ξοδέψω για την αγορά του x ή για την αγορά του y .

Οριακή χρησιμότητα του x ή του y

- Σε όρους μαθηματικούς:

$$\frac{MU_x}{p_x} = \frac{MU_y}{p_y}$$

Με το τελευταίο σεντ μπορώ να αγοράσω $0.01/p_x$ του x ή $0.01/p_y$ του y . Επομένως, η οριακή χρησιμότητα που μπορώ να λάβω από το τελευταίο σεντ είναι το $1/p_x$ της MU_x ή το $1/p_y$ της MU_y .

- Εναλλακτικά,

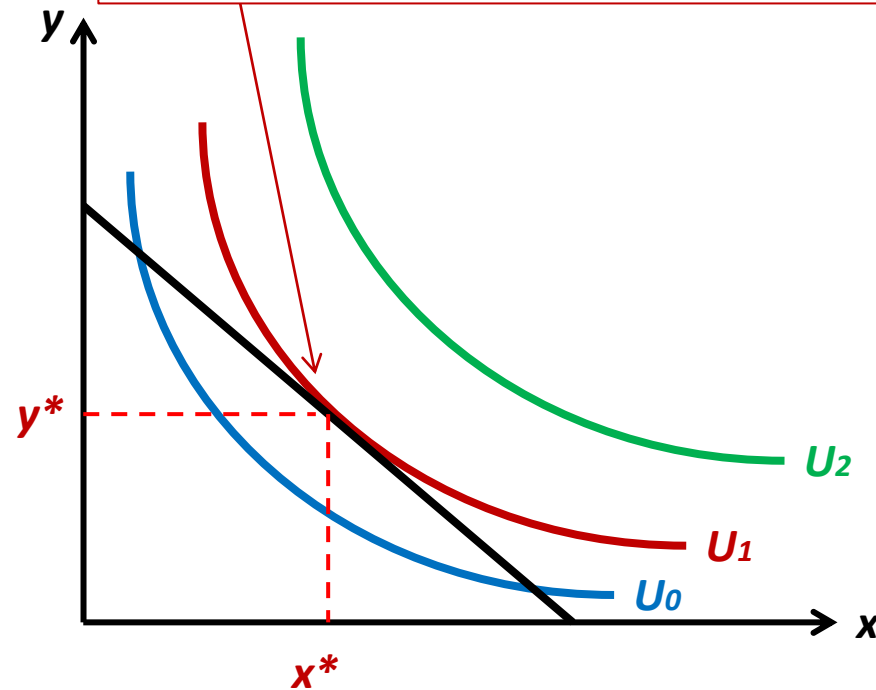
$$\frac{MU_x}{MU_y} = \frac{p_x}{p_y}$$

Ο οριακός λόγος υποκατάστασης εξισώνεται με την σχετική τιμή.

Θεωρία καταναλώτριας: Μεγιστοποίηση χρησιμότητας

Διαγραμματικά,

Στο σημείο μεγιστοποίησης χρησιμότητας, η κλίση μιας καμπύλης αδιαφορίας (MRS) ισούται με την κλίση της γραμμής προϋπολογισμού (σχετική τιμή) και ο προϋπολογισμός εξαντλείται

Ερωτήσεις εξάσκησης

1. Ας υποθέσουμε ότι ο Γιώργος κατανέμει τον προϋπολογισμό του βέλτιστα μεταξύ δύο προϊόντων, Χ και Υ. Εάν με την επιλογή του αυτή η οριακή χρησιμότητα του Γιώργου από το Χ είναι $MU_x = 40$ και η τιμή του Χ είναι €8, ποια πρέπει να είναι η τιμή του προϊόντος Υ εάν το η οριακή χρησιμότητα του Γιώργου από το Υ είναι $MU_y = 60$;
 - a) 12 ευρώ.
 - b) 50 ευρώ.
 - c) 16 ευρώ.
 - d) 40 ευρώ.
 - e) Καμία από τις προτεινόμενες απαντήσεις δεν είναι σωστή.

Ερωτήσεις εξάσκησης

2. Τι δηλώνει ο νόμος της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας;
 - a) Ότι το ποσό της πρόσθετης χρησιμότητας αυξάνεται καθώς καταναλώνονται διαδοχικά περισσότερες μονάδες ενός προϊόντος.
 - b) Ότι η συνολική χρησιμότητα μειώνεται με αυξανόμενο ρυθμό.
 - c) Ότι η ποσότητα πρόσθετης χρησιμότητας μειώνεται καθώς καταναλώνονται διαδοχικές μονάδες ενός προϊόντος.
 - d) Ότι η συνολική χρησιμότητα μειώνεται με φθίνοντα ρυθμό.
 - e) Καμία από τις προτεινόμενες απαντήσεις δεν είναι σωστή.

Ερωτήσεις εξάσκησης

3. Έστω ότι μία καταναλώτρια με εισόδημα $M = €720$ αντιμετωπίζει τιμές $P_x = €3$ και $P_y = €8$ για τα αγαθά X και Y που καταναλώνει. Η μέγιστες ποσότητες των X και Y που μπορεί να καταναλώσει αυτή η καταναλώτρια είναι
- a) $X_{\max} = 720$ και $Y_{\max} = 720$
 - b) $X_{\max} = 120$ και $Y_{\max} = 45$
 - c) $X_{\max} = 240$ και $Y_{\max} = 90$
 - d) $X_{\max} = 90$ και $Y_{\max} = 240$
 - e) Καμία από τις προτεινόμενες απαντήσεις δεν είναι σωστή.

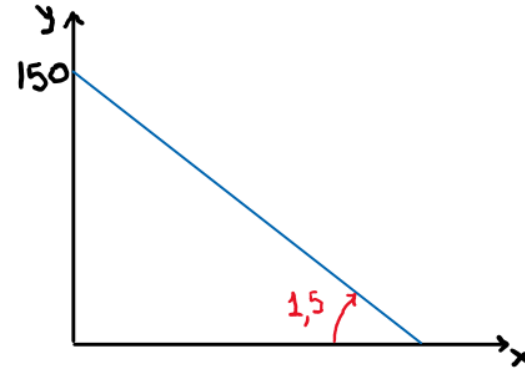
Ερωτήσεις εξάσκησης

4. Έστω ότι μία καταναλώτρια με εισόδημα $M = €720$ αντιμετωπίζει τιμές $P_x = €3$ και $P_y = €8$ για τα αγαθά X και Y που καταναλώνει. Ποια από τις παρακάτω προτάσεις δεν είναι σωστή;
- a) Ο συνδυασμός $X = 160$ και $Y = 35$ δεν μπορεί να αγοραστεί από την καταναλώτρια με βάση το εισόδημά της
 - b) Ο συνδυασμός $X = 140$ και $Y = 30$ είναι εφικτός αλλά δεν εξαντλεί το εισόδημα της καταναλώτριας
 - c) Ο συνδυασμός $X = 200$ και $Y = 15$ είναι εφικτός και εξαντλεί το εισόδημα της καταναλώτριας
 - d) Ο συνδυασμός $X = 90$ και $Y = 60$ είναι εφικτός αλλά δεν εξαντλεί το εισόδημα της καταναλώτριας
 - e) Δεν υπάρχει λάθος ανάμεσα στις προτεινόμενες απαντήσεις.

Ερωτήσεις εξάσκησης

5. Έστω ότι η γραμμή του εισοδηματικού περιορισμού δίνεται στο διάγραμμα. Επιπλέον, γνωρίζουμε πως η τιμή του X είναι $P_X=6$. Επομένως η εξίσωση του εισοδηματικού περιορισμού είναι

- a) $600 = 6X + 4Y$
- b) $420 = 6X + 3Y$
- c) $420 = 6X + 7Y$
- d) $540 = 7X + 3Y$
- e) Καμία από τις προτεινόμενες απαντήσεις δεν είναι σωστή.

Ερωτήσεις εξάσκησης – Απαντήσεις

1. Απ.: (α) Πρέπει να ισχύει $MU_x/P_x = MU_y/P$. Βάσει των δεδομένων, έχουμε $40/8 = 60/P_y \rightarrow P_y = 12$.

2. Απ.: (ε). Εξ ορισμού.

3. Απ.: (α). (c) Οι μέγιστες ποσότητες των δύο αγαθών δίνονται από $M/P_x = 720/3 = 240$ και $M/P_y = 720/8 = 90$

4. Απ.: (d). Επιβεβαιώστε την σωστή απάντηση αντικαθιστώντας τις ποσότητες που αναφέρονται σε κάθε επιλογή. Η μοναδική λάθος απάντηση είναι η (d): $3(90) + 8(60) = 750 > M = 720 \rightarrow$ ο συνδυασμός αυτός είναι ανέφικτος.

5. Απ.: (α). Σχετικά με την κλίση έχουμε $P_x/P_y = 1,5$. Όμως γνωρίζουμε πως $P_x = 6$. Επομένως, $6/P_y = 1,5 \rightarrow P_y = 6/1,5 = 4$.

Από την κάθετη τομή έχουμε $Y_{\max} = M/P_y \rightarrow 150 = M/4 \rightarrow M = 600$.

Επομένως, $M = P_x X + P_y Y \rightarrow 600 = 6X + 4Y$

Υλικό προς μελέτη

- 6ο σετ διαφανειών (διαθέσιμο στο eClass)
- ΚΒ* – Κεφάλαιο 4 (σελ. 89-122),
- LC** – Κεφάλαιο 4 (σελ. 89-120)

* Βελέντζας, Κ. (2011), "Εισαγωγή στην Οικονομική Ανάλυση: Αριθμητικά Παραδείγματα και Εφαρμογές", Β' Έκδοση, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου, Αθήνα.

** Lipsey, R. και Chrystal, A. (2018), "Μικροοικονομική Θεωρία", Εκδόσεις ΤΖΙΟΛΑ, Θεσσαλονίκη.